

# ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Потпуковник БРАНКО КРЊАЈА  
Мајор МИТАР РАИЧЕВИЋ

## ПОВОДОМ ЧЛАНКА „НЕКА ПИТАЊА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПРОТИВАВИОНСКЕ ОДБРАНЕ У НАПАДНОЈ ОПЕРАЦИЈИ АРМИЈЕ“

Несумњиво је да су питања организације ПА обезбеђења (ПАО) армиске нападне операције врло важна и актуелна. Зато ова тема много интересује како противавионски, тако и сав остали, а нарочито општевојни кадар наше Армије. Ово интересовање повећавају специфични услови наше Армије, као што су: степен засићености наших јединица ПА техником, карактер нашег земљишта, недостатак сопственог искуства по тим питањима из нашег НОР, чињеница да ова питања нису прецизно разрађена у нашим правилима и слично. Све ово има неминовно за последицу појаву различитих гледишта по тим питањима.

Тако је по тим питањима изнео своје гледиште и потпуковник Младеновић Јован, у „Војном делу“ бр. 3/1950, и тиме покренуо дискусију.

У чланку је аутор изнео неке позитивне и корисне ствари, али и неке поставке, које, по нашем мишљењу, нису добре и правилне. Зато, да би се кроз различита мишљења по тим питањима дошло до најправилнијег решења, сматрамо потребним да се критички осврнемо на неке поставке у том чланку и да изнесемо своје мишљење. Главна питања по којима се не слажемо са аутором јесу следећа:

### 1. — Двојство у организацији и планирању ПАО стрељачке дивизије.

У одељку о ПАА обезбеђењу аутор каже: „Противавионско артиљеријско обезбеђење, ПА митраљеско обезбеђење и обезбеђење стрељачким наоружањем организује се и у стрељачким дивизијама, с тим што командант артиљерије дивизије организује противавионско артиљеријско обезбеђење (када дивизија располаже са ПАА), а начелник штаба дивизије регулише сва остала питања ПА одбране (службу ВООВ, обезбеђење стрељачким наоружањем, мере ПА заштите). Као основа за организацију служи извод из плана ПА одбране и наређење вишег штаба“.

Ова поставка аутора може довести у забуну како наше ПА офицере, тако и општ.војне руководиоце. Према аутору, у стрељачкој дивизији појављују се два органа (командант артиљерије и начелник штаба дивизије), који организују ПАО дивизије. Ово двојство у организацији, планирању и спровођењу ПАО дивизије резултат је неправилног постављања организације ПАО уопште. Ми смо против оваквог двојства у доношењу одлука,



организацији, планирању и руковођењу са ПАО. Тиме се нарушава принцип јединственз организације и централизованог руковођења. Тиме се средства ПАО деле, а ПАО дивизије у целини се раздваја и слаби. Међутим, једно средство ПАО не искључује друго, већ се сва средства ПАО међусобно допуњавају. Исто тако, служба ВООВ и ПАЗ су елементи ПАО, те је потребно да целокупном ПАО руководи један орган. Поделом надлежности у организацији, планирању и спровођењу ПАО дели се и одговорност за успех исте. Подела надлежности и одговорности најчешће доводи до потпуне неодговорности. Зато смо мишљања да у дивизији, аналогно ономе у армији, ПАО у целини организује начелник артиљерије дивизије, а у духу одлуке свога команданта дивизије и извода из плана ПАО армије. Само под тим условима могуће је остварити јединствену организацију и спровођење ПАО, а начелник артиљерије дивизије, као орган команданта дивизије биће одговоран по питању ПАО у целини.

Друго је питање што код нас начелник артиљерије дивизије још не познаје у довољној мери ПАО. Али се мора тежити томе да се он за то оспособи. Поред тога, иако начелник артиљерије дивизије има масу задатака по чисто артиљериској линији, он мора посветити велику пажњу и организацији ПАО дивизије. При томе он се мора консултовати и радити у тесном додиру са начелником штаба дивизије, начелником веза, начелником инжињерије и са оперативним отсеком дивизије, чиме ће успети да добије све податке који су му потребни за организацију ПАО дивизије.

**2. — Да ли треба формациске МПАА дивизионе одузимати од њихових дивизија?** — По мишљењу писца „мораће се формациске МПАА дивизионе дивизија (без ПА митраљеске чете) одузимати од дивизија и укључивати у ПАА групу армије“. При том писач наводи, да је једино на тај начин могуће обезбедити правац главног удара армије од дејства непријатеља из ваздуха и да је то најцелисходније коришћење свих средстава која дејствују у истој зони и по истом задатку. По нашем мишљењу, начелно се неће и не треба тако поступати, јер би то било непотребно, а из следећих разлога:

— Познато је да су стрељачке дивизије у Америчкој, Совјетској и свима другим армијама имале своје формациске јединице МПАА, и да су стрељачке дивизије често, при извршењу важнијих задатака, ојачаване армиским или РВК јединицама МПАА, а понекад чак и СПАА јединицама. То је био случај чак и онда, када те Армије нису располагале нарочито јаком МПАА. Код тих Армија, које су, свакако, имале доста искуства по ПАО у Другом светском рату, осећала се тенденција — а она се данас још јаче испољава — да све више ојачавају стрељачке дивизије како формациском, тако и придатом МПАА.

— Према начелу које важи за све родове и службе, стрељачке дивизије на главном правцу удара ојачавају се јединицама појединих родова војске из састава армије или РВК, што важи и за ПАО.

— Командант и комесар дивизије одговорни су команданту и комесару армије за извршење свих задатака своје дивизије, па према томе, и за ПАО своје дивизије. Стога, за извршење важнијих задатака треба да им се и придају, а не одузимају специјалне јединице, укључујући ту и јединице МПАА.



— У објекте, који се обезбеђују са МПАА, најчешће спадају борбени пореди стрељачких дивизија (ДАГ, ППТР, ПАГ-ови, КМ, итд.). Ови се објекти, и према аутору чланка, најуспешније обезбеђују са МПАА. Ако бисмо МПАА јединице одузели од дивизија на мање важним правцима, повећање ПА средстава би се осетило на главном правцу, али би се оставиле необезбеђене дивизије на помоћним правцима. Но, и у том случају, не би било правилно да се сва одузета средства МПАА дивизија задржи у рукама помоћника начелника артиљерије за ПАО армије. Одузимањем средстава МПАА практично се не би много добило, а изгубила би се, у првом реду, одговорност команде дивизије за њену сопствену ПАО, која би прешла на команданта ПАОГ. Међутим, командант ПАОГ никада се неће осећати онолико одговоран за ПАО једне стрељачке дивизије колико би се осећала одговорна команда те дивизије. Тиме би се одговорност за ПАО дивизије ослабила и поделила на две стране: на команданта ПАОГ (за ПАО са СПАА и МПАА) и на команду дивизије (са преосталом ПАМ четом и стрељачким наоружањем). На тај начин се и дивизијски МПАА дивизион распарчава на двоје — МПАА улази у састав ПАОГ, а ПАМ чета остаје у дивизији — чиме се командант МПАА дивизиона ослобађа одговорности за рад и дејство свога дивизиона у целини, јер и планирање употребе његових јединица врше два органа.

— Са МПАА треба обезбедити поједине објекте од којих су, свакако, најважнији осетљиви делови борбеног поретка сд. Ово је нарочито важно онда када се располаже са мање средстава ПАО него што је потребно. Ради успешнијег извршења задатка, неопходно је да МПАА јединице, одређене за ПАО појединих објеката, запоседну ВП са којих ће их најбоље обезбедити, и да се премештају на нове ВП ако се помере и објекти, које оне обезбеђују. Ради тога је потребно да старешина МПАА јединице, која врши ПАО неког дела борбеног поретка сд, тачно и непрекидно зна његово место и распоред, као и време и правац премештања. То значи да командант МПАА дивизиона треба да се налази у близини командног места дивизије и да буде са њом у сталној вези, а командири ватрених јединица у близини командних места оних јединица које обезбеђују (КМ, ДАГ) и да буду са њима у сталној вези. Потпуно је разумљиво да командант ПАОГ не може бити на КМ свих дивизија које обезбеђује, те, према томе, не може ни знати све податке о премештању свих дивизија и њихових делова. Из тога излази да командант ПАОГ није у могућности ни да сва своја средства МПАА најуспешније искористи, јер он на њих стварно и не може испољити неки већи утицај. Ово, пак, не мора да значи да се средства МПАА сд расплињавају на велики број објеката. Она се постављају за обезбеђење важнијих објеката, по батеријама, а изузетно и по водовима, или, пак, скупно за обезбеђење најважнијег објекта сд. Но, иако је дивизион МПАА формацијска јединица, поједине ватрене јединице МПАА самостално отварају ватру према упутствима за отварање ватре, јер су руковођици ватре у МПАА командири ватрених јединица.

— Када се МПАА дивизиони одузму од дивизија и ставе на расположење команданту ПАОГ, онда је природно да их он може употребити према свом сопственом нахођењу (односно у сагласности са помоћником начелника



артиљерије). У том случају МПАА дивизиони појединих сд не морају обезбеђивати борбени поредак својих дивизија. Они могу бити распоређени ма где на просторији борбеног поретка ПАОГ. Међутим, када отпочне продирање у дубину непријатељске одбране, усл.д веће брзине кретања унапред и извођења маневра, сд добијају више самосталности и преузимају више иницијативе у извођењу дејстава. Тада настаје потреба за потчињавањем. Стога би било природно да се тада стрељачким дивизијама врате њихови формациски МПАА дивизиони. А шта ће бити ако МПАА дивизион неке сд до тада није обезбеђивао борбени поредак своје дивизије, већ неки други објекат борбеног поретка армије? Десиће се да ће тај дивизион најчешће морати да изврши дужи покрет и да можда делом поремети читав систем ПАО, а нарочито онај који је организовао командант ПАОГ. Даље се поставља питање: шта би имао право командант сд, а шта командант ПАОГ у погледу командовања тим МПАА дивизионом, поготово онда када отпочну бржи покрети унапред? Ако је писац мислио да се свакој сд, у овом тренутку, прида било који МПАА дивизион, без обзира на његову формациску припадност, онда се појављује проблем снабдевања и попуње тих дивизиона, као и одговорност за њихов рад, итд.

— Поставља се питање када ће командант ПАОГ отпочети планирање ПАО? Да ли после доношења претходне одлуке од стране команданта армије, или после доношења претходне одлуке од стране свих команданата дивизија, односно оних на главном правцу удара? Ако отпочне планирање после доношења претходне одлуке од стране команданта армије, командант ПАОГ мора да одреди које ће делове борбеног поретка и којих дивизија обезбеђивати и са колико МПАА јединица. Да би МПАА јединице могле прићи извршењу добијених задатака, оне морају знати где се налази објекат који треба да обезбеђују. Да ли командант ПАОГ може дати тај објекат својим јединицама? Свакако не може, јер се та питања решавају тек претходном одлуком команданта сваке дивизије на предлог начелника артиљерије дивизије. А команданти сд своје претходне одлуке доносе на основу одлуке команданта армије. Према томе, јасно је да су за решавање питања ПАО сд потребни подаци из претходне одлуке команданта сд.

— Најзад, командант сд одговорније ће се односити према организацији и спровођењу ПАО своје дивизије својим формациским средствима, него командант ПАОГ.

Међутим, ми не искључујемо могућност да се некој сд привремено може одузети формациска МПАА (када је на помоћном правцу, на релативно покривеном терену, са већом нападном зоном и растреситим распоредом и сл.), али смо начелно против тога. А ако се некој сд и одузме њен МПАА дивизион, мишљења смо да њим треба ојачавати ПАО неке друге сд на главном правцу, али га не укључивати у ПАОГ.

3. — Да ли ПАОГ треба делити на подгрупе или образовати више ПАОГ?

Аутор поставља два случаја образовања ПАОГ. Први случај је када се има два ПАО пука, а МПАА дивизиони нису одузети од сд. Други случај је када су МПАА дивизиони одузети од сд и укључени у ПАОГ. Када се располаже са два ПАО пука, не изгледа нам целисходно да се једним пуком



обезбеђује први, а другим пуком други ешелон армије. Сам аутор је правилно објаснио да је ПААГ тактички а не формациски појам, и да ПААГ образују све оне ПАА јединице које у датој ситуацији, у одређеној зони, врше исти задатак, а које дотле нису обједињене никаквом формацијом. Ми бисмо још додали да СПАА јединице ПААГ, распоређене у тој зони, морају имати међусобну ватрену везу. Стога, по нашем мишљењу, ПАО првог и другог ешелона армије немају исти задатак. Обједињавање ПАА јединица које обезбеђују први и други ешелон армије у једну ПААГ, како је навео аутор, нема практичне користи. Таква ПААГ постојала би само формално и без стварне потребе. Зато што би на тај начин једног команданта ПАА пука задужили да врши функцију команданта ПААГ, поред командовања својим пуком, а другог команданта пука ставили би му под команду.

Други случај је, по аутору, када се све ПАА јединице обједињавају у ПААГ, коју дели на две подгрупе. Јача подгрупа за ПАО првог, а слабија за ПАО другог ешелона. Иако ПАО првог и другог ешелона не претстављају јединствени објекат, ипак аутор ту образује ПААГ. По нашем мишљењу, ту не би требало стварати тако велику ПААГ па је делити на подгрупе, јер је то непотребно. Зашто стварати посредника између помоћника начелника артиљерије за ПАО армије преко команде ПААГ и њених подгрупа, које извршавају различите борбене задатке, где често неће имати ни међусобне ватрене везе? Тиме се само отежава командовање. Зато и аутор, при решавању ових питања, наилази на потешкоће, а нарочито у командовању и организацији веза. Аутор је за командовање подгрупа одредио команданте пукова. А да ли онда командовање целом ПААГ може предузети један командант ПАА пука који би истовремено командовао и једном подгрупом? Јасно је да не може. Зато аутор долази до закључка да је „**најбоље да дужност команданта ПААГ прими помоћник начелника артиљерије армије**“.

Ми се са оваквом поставком не слажемо. Јер, ако се баш располаже скромним средствима, неће се образовати једна ПААГ за ПАО првог и другог ешелона. У тим случајевима, по нашем мишљењу, боље је образовати више противавионских артиљериских група. Тако, на пример, може се образовати ПААГ-1 за ПАО првог ешелона (или ако је могућа ватрена веза СПАА за ПАО првог и другог ешелона), ПААГ-2 за ПАО трупа на помоћном правцу удара, ПААГ-3 за ПАО армиске базе. Командант ПААГ-1 био би командант ПАА пука, који улази у састав ПААГ-1. Командант ПААГ-2 био би командант другог ПАА пука, а командант ПААГ-3 могао би бити командант СПАА дивизиона. Ту је изнета само једна могућност, коју не треба схватити као шаблон.

Исто тако не слажемо се са писцем да дужност команданта ПААГ може преузети помоћник начелника артиљерије за ПАО армије, а сво због чега:

— што помоћник начелника артиљерије за ПАО армије не би имао задатак само да командује ПААГ и при потпуном одузимању средстава МПАА из дивизије и њиховом укључивању у ПААГ, јер су у сд и сп остале ПАМ јединице, којима посредно руководи помоћник начелника артиљерије за ПАО армије;



— што је помоћник начелника артиљерије за ПАО армије дужан да руководи службом ВООВ и мерама ПАЗ, а то би му било немогуће ако би преузео улогу команданта ПААГ;

— што помоћник начелника артиљерије за ПАО армије нема своју командну батерију, потребна средства и људство за везу и све органе који су му неопходно потребни за командовање. Ако се мисли да помоћник начелника артиљерије за ПАО и без овога има везу са потчињенима, треба имати у виду да он за ту сврху користи линије за командовање које иду од команде армије до дивизија (корпуса), а које подижу и одржавају јединице за везу армије. Када преузме улогу команданта ПААГ њему су потребне сопствене везе. Ако се, пак, мисли на везе службе ВООВ, треба нагласити да су радиосредства чете ВООВ врло ограничена и да имају своје основне задатке, а телефонске везе чета ВООВ су недовољне. Чета ВООВ за телефонске везе користи све линије командовања армије и све остале сталне линије на њеној територији, а своје везе подиже у најнужнијем обиму, за укључивање својих ОС до постојећих линија.

Тај „штаб помоћника начелника артиљерије за ПАО армије“, како аутор назива отсек ПАО, који се састоји од 2—3 официра (начелник отсека, помоћник за оперативне послове и помоћник за службу ВООВ), иако је способан за организацију ПАО армије, без ојачања кадром, људством и средствима, није способан да успешно непосредно командује толиким бројем јединица колико их стварно има једна таква ПААГ. Уосталом, отсек ПАО, када се не би ослањао на помоћ и сарадњу са другим одељењима и начелницима родова армије, не би могао спровести ни организацију ПАО армије у оном обиму колико му је то дужност. Утолико мање он може непосредно командовати масом јединица, које улазе у једну такву ПААГ. Међутим, команда ПАА пука, која командује са 2—4 дивизиона, има штаб са одговарајућим кадром, као и средства и јединице за командовање, јер скоро никада у ПААГ неће ући све ПАА јединице;

— што у армији може бити и више ПААГ, ако помоћник начелника артиљерије за ПАО армије преузме командовање једном ПААГ, онда је остале ПААГ биле без претпостављене команде, и

— што је отсек ПАО артиљерије орган команде армије, а не потчињени штаб артиљериске јединице. Стога он и не може самовољно напуштати свој основни задатак (организацију ПАО армије), а преузети неки други (командовање ПААГ).

Што се тиче места помоћника начелника артиљерије за ПАО у борби, аутор наводи да он треба да се налази на осматрачници начелника артиљерије армије. По нашем мишљењу, питање да ли ће се помоћник начелника артиљерије за ПАО армије у борби налазити на осматрачници начелника артиљерије, у ГОС ВООВ армије или на ИКМ — није битно. Битно је то да се преко њега у организацији и дејству средстава ПАО остварују идеје и одлуке команданта армије. Но, уколико је помоћник начелника артиљерије за ПАО армије командант ПААГ, он се ту ни у ком случају не би могао налазити, јер би његово КМ било негде у средини борбеног поретка ПААГ, одакле може успешно осматрати рад непријатељске авијације и успешно командовати ПААГ-ом.



\*

У своме излагању аутор није дао одговор на важно питање: шта треба да ради начелник артиљерије армије (отсек ПАО), а шта командант ПАОАГ?

Када се има правилан став по овом питању и када се правилно постави питање образовања ПАОАГ, онда се не може доћи до таквих закључака о организацији ПАО армије, који само усложњавају ПАО. Ми ћемо покушати да по том питању изнесемо своје мишљење.

По питању ПАО армије основно је, а и једино правилно, да се распоредом и дејством средстава ПАО, која обезбеђују борбени поредак армије, оствари идеја команданта армије. То, свакако, не може извршити ниједан командант ПАОАГ, јер нема за то потребних података. А помоћник начелника артиљерије за ПАО не може бити командант ПАОАГ, из разлога које смо горе навели. Да би се, ипак, у потпуности спровела идеја команданта армије, по нашем мишљењу, треба радити на следећи начин:

У борбеној заповести за ПАО армије одређује се не само просторија, коју ПАОАГ треба да обезбеди са СПАА, него и рејони ВП за сваку СПАА батерију. То је неопходно потребно да би се избегло нагомилавање на истом месту не само ПАОА, него и артиљерских и осталих јединица. То је могуће, јер је начелнику артиљерије познат распоред свих јединица армије. За МПАОА у борбеној заповести треба одредити са колико средстава командант ПАОАГ има да обезбеди сваки поједини објекат и тачно означити рејон дотичног објекта и време када ће дотичне јединице стићи у тај рејон. Ово последње је важно да би командант ПАОАГ могао правилно извршити прорачун времена и на тај начин обезбедити поједине делове борбеног поретка армије, онако како је њихову важност проценио командант армије. Овим се, као и код СПАА, избегава нагомилавање разних јединица у истом рејону.

У изводима борбене заповести за ПАО, који се достављају штабовима сд, треба назначити распоред средстава ПАОАГ у њиховој зони дејства. Ово је потребно ради тога да би штаб сд био у могућности да изврши правилан распоред својих средстава МПАОА. На овај начин се, и без одузимања МПАОА дивизиона од сд, добија јединствени распоред свих средстава ПАО армије. Тако се, у правом смислу речи, у потпуности реализује идеја команданта армије за ПАО армије у претстојећој операцији.

Дужност команданта ПАОАГ је да задатке, који су ПАОАГ постављени заповешћу за ПАО, изврши и оствари правилан и добар избор ВП за потчињене ватрене јединице.

План премештања ПАОАГ у нападу треба да се разрађује у отсеку ПАО армије како би се могао усклађивати у оперативном одељењу армије. Ово због тога, што њим треба регулисати путеве за премештање и време када ће они бити слободни. С тим подацима командант ПАОАГ не располаже. Ово питање добија нарочиту важност на правцу главног удара, јер је због великог броја јединица и огромне количине технике и возила, који приближно у исто време врше покрет, неопходно потребно ускладити све планове премештања, дотура и евакуације.

Армиску ПАОАГ треба, начелно, образовати од јединица СПАА које обезбеђују борбени поредак армије на главном правцу удара и јединица



